

Participatie en communicatieplan

Verkenning dijkversterking Dollarddijk

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
1.1	Doel van dit communicatie- en participatieplan.....	3
1.2	Wat verstaat waterschap Hunze en Aa's onder goede participatie.....	3
1.3	Leeswijzer.....	4
2	Project Versterking Dollarddijk.....	5
2.1	Versterking Dollarddijk.....	5
2.2	Het project Versterking Dollarddijk.....	6
2.3	Demonstratieproject Brede Groene Dijk en pilot Kleirijperij.....	8
2.4	Overige ruimtelijke ontwikkelingen en gebiedsopgaven langs de Dollard.....	9
3	Uitgangspunten participatie.....	10
3.1	Visie Hunze en Aa's: participatie volgens een gebiedsgerichte aanpak.....	10
3.2	Ambitie.....	10
3.3	Uitgangspunten van de ambitie.....	11
3.4	Participatieladder.....	11
3.5	Meekoppelkansen en wensen (KES).....	12
3.6	Randvoorwaarden.....	13
4	Uitgangspunten Communicatie.....	15
4.1	Kernboodschap.....	15
4.2	Communicatiestijl.....	15
4.3	Uitgangspunten en afspraken.....	16
5	Mijlpalen tijdens de Verkenning.....	18
5.1	Kennisgevingen Voornemen en Participatie.....	18
5.2	Nota Bouwstenen en Kansrijke Oplossingen.....	18
5.3	Notitie Reikwijdte en Detailniveau.....	19
5.4	Nota Kansrijke Alternatieven.....	19
5.5	Nota Voorkeursalternatief inclusief project-mer deel 1.....	19
5.6	Proces in beeld.....	20
6	Organisatie en besluitvorming.....	22
7	Participatie- en communicatiestrategie.....	23
7.1	Stakeholders.....	23
7.2	Communicatiemiddelen.....	24
7.3	Communicatie en participatiekalender.....	24
	Bijlage 1 – Stakeholdersoverzicht.....	26

1 Inleiding

Het waterschap Hunze en Aa's is en gaat de komende jaren aan de slag om de Dollarddijk te versterken. Deze werkzaamheden bieden een concrete gelegenheid om maatschappelijke meerwaarde te realiseren in samenwerking met de omgeving. Voor de omgeving, zoals bewoners en bedrijven in de omgeving van de Dollarddijk, natuurorganisaties, maatschappelijke organisaties en medeoverheden, kunnen de werkzaamheden kansen bieden om hun ruimtelijke plannen of ambities te verbinden met dijkversterkingswerkzaamheden. Bijvoorbeeld natuurontwikkeling en recreatiekansen. Dit werkt ook andersom: het waterschap kan haar ambities mogelijk ook realiseren met werkzaamheden of projecten van derden. Denkend aan het oplossen van de slibproblematiek in de Eems-Dollard.

Het uiteindelijke doel van meekoppelen van werkzaamheden of projecten is het creëren van maatschappelijke meerwaarde. Dit draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit van het gebied, creëert toekomstwaarde én biedt kansen voor kostenverlaging door 'werk met werk' te maken. Het verzilveren van meekoppelkansen is nadrukkelijk een gezamenlijke inspanning en vindt plaats binnen bepaalde kaders. De kaders voor (het afwegen van) meekoppelkansen zijn in deze notitie en in een aparte notitie 'Notitie honoreringsproces wensen en meekoppelkansen' omschreven. Deze notitie biedt een kader voor de afweging of een wens of meekoppelkans onderdeel wordt van de dijkversterking.

1.1 Doel van dit communicatie- en participatieplan

In dit communicatie- en participatieplan staat beschreven wat de visie van waterschap Hunze en Aa's is voor de versterking van de Dollarddijk ten aanzien van communiceren en participeren met stakeholders. In dit communicatie- en participatieplan is ook aangegeven wat wensen en meekoppelkansen zijn, en welke stappen we nemen om wensen en meekoppelkansen te inventariseren. Dit communicatie- en participatieplan is openbaar gepubliceerd en is het onderliggende rapport van de ook gepubliceerde Kennisgevingen Voornemen en Participatie. Dit communicatie- en participatieplan wordt gebruikt door waterschap Hunze en Aa's en het adviesbureaus die in opdracht van het waterschap aan het project Dollarddijk werken.

Hoe we de haalbaarheid van een wens of een meekoppelkans bepalen, is aangegeven in de eerdergenoemde aparte notitie "Notitie Honoreringsproces Wensen en Meekoppelkansen".

1.2 Wat verstaat waterschap Hunze en Aa's onder goede participatie

Hunze en Aa's heeft een participatievisie, de verordening participatie inspraak en elektronische bekendmaking. Deze documenten bepalen hoe invulling wordt gegeven aan participatie.

Uit ons participatiebeleid blijkt duidelijk dat we waarde hechten aan inbreng vanuit de omgeving op het moment dat we initiatieven ontwikkelen die impact hebben op de fysieke leefomgeving van belanghebbenden. We willen weten welke belangen er spelen en welke wensen, zorgen en ideeën er zijn. Dit op een manier dat belanghebbende mensen en organisaties zich gekend kunnen voelen in hun belang. Goede aandacht voor participatie draagt hieraan bij. Met als doelstelling tot betere plannen te komen. We onderkennen daarbij dat goede participatie geen garantie is dat iedereen tevreden is met de uitkomst van een participatieproces. Bijvoorbeeld omdat de uitkomst kan verschillen voor vergelijkbare initiatieven op verschillende plekken.

De realisatie van draagvlak of het voorkomen van bezwaar en beroep is ook niet het primaire doel, maar een positief en gewenst neveneffect. Het bestuur heeft de taak alle (en soms tegenstrijdige) maatschappelijke en individuele belangen te wegen en te komen tot een weloverwogen en

gemotiveerd besluit. Dat hoeft en kan niet altijd leiden tot een besluit waar iedereen het mee eens is. De ervaring leert dat de uitkomst vaak wel beter wordt geaccepteerd, omdat men begrijpt vanuit welke afwegingen keuzes tot stand zijn gekomen.

Participatie is niet hetzelfde als inspraak en het komt ook niet in de plaats van inspraak. Participatie gaat vaak vooraf aan formele besluitvorming. Inspraak en het instellen van beroep is onderdeel van formele besluitvorming rondom een (ontwerp)besluit. Deelnemers aan een participatietraject raken ook nooit hun recht op inspraak of beroep kwijt. Ook andersom geldt: als je niet bij het participatietraject betrokken bent geweest, heb je recht op inspraak of beroep. Voor het bepalen van de beïnvloedingsruimte maken we gebruik van de participatieladder.

1.3 Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 wordt een beknopt overzicht gegeven van het projectgebied en de aanleiding van de dijkversterking van de Dollarddijk. De ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied zijn beschreven in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 en 5 beschrijven de algemene uitgangspunten die we hanteren in het communicatie- en participatieproces in het contact met de omgeving en in de wijze waarop wij als team met elkaar samenwerken. In hoofdstuk 6 staan de mijlpalen benoemd en welke participatiemogelijkheden er zijn bij elk van deze mijlpalen. In hoofdstuk 7 is aangegeven hoe de besluitvorming is georganiseerd. Hoofdstuk 8 beschrijft de communicatie- en participatiestrategie en de daaruit voortvloeiende aanpak per stakeholdergroep. Ook geeft het hoofdstuk de in te zetten communicatiemiddelen weer en legt uit wat de communicatie- en participatiekalender beoogt.

2 Project Versterking Dollarddijk

Waterschap Hunze en Aa's is als dijkbeheerder verantwoordelijk voor het op orde houden en brengen van de zeedijken. Om Nederland te beschermen tegen hoogwater vanuit zee moeten alle dijken in 2050 voldoen aan de landelijke normen, zoals vastgelegd in de Omgevingswet. Uit de uitgevoerde beoordeling blijkt dat de zeedijken voor het gehele beheergebied van het waterschap op den duur niet voldoen aan de landelijke normen. Daarom worden nu al maatregelen genomen. Het dijktraject van 15 km tussen de Punt van Reide en de Duitse grens noemen we de Dollarddijk (onderdeel van Traject 6-7, zie figuur 1). Op dit traject ligt ook het uitgevoerde demonstratieproject Brede Groene Dijk van 750 meter. In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven op zowel de Brede Groene Dijk als op de Dollarddijk.

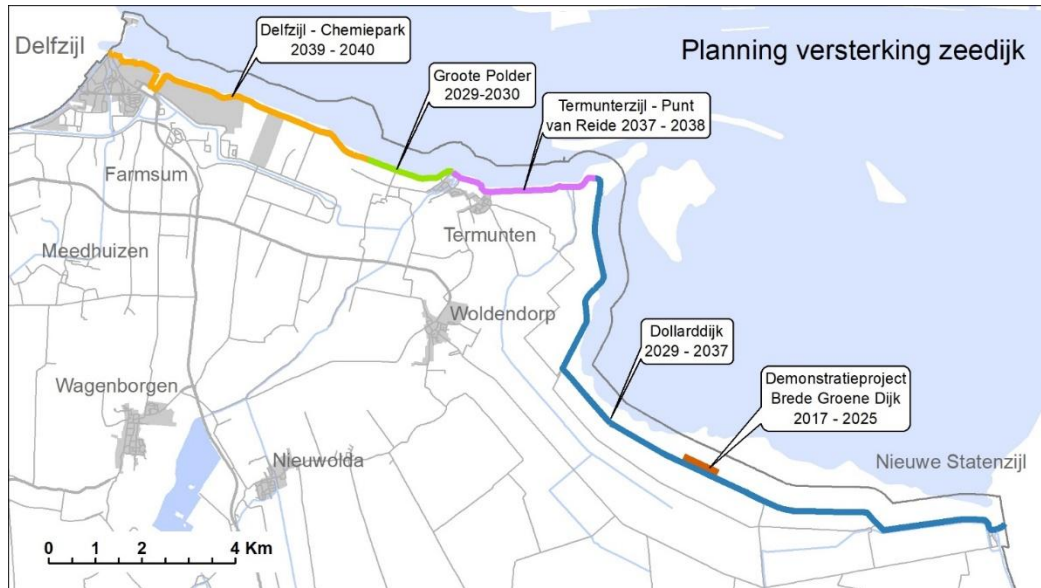

Figuur 1 Overzicht trajectindeling volgens Bijlage I van de Waterwet: Primaire waterkeringen en dijktrajecten, Traject 6-7 is rechtsboven op de kaart zichtbaar

2.1 Versterking Dollarddijk

Uit de eerste landelijke beoordelingsronde (LBO-1) blijkt dat de zeedijk voor het gehele beheergebied van het Waterschap Hunze en Aa's niet voldoet aan de landelijke normen. Daarom moeten voor het gehele traject maatregelen worden genomen. Het dijktraject langs de Dollard (15 km) wordt als eerste versterkt. De voorbereiding start in 2023, de uitvoering is vanaf 2029, zie ook onderstaand figuur.

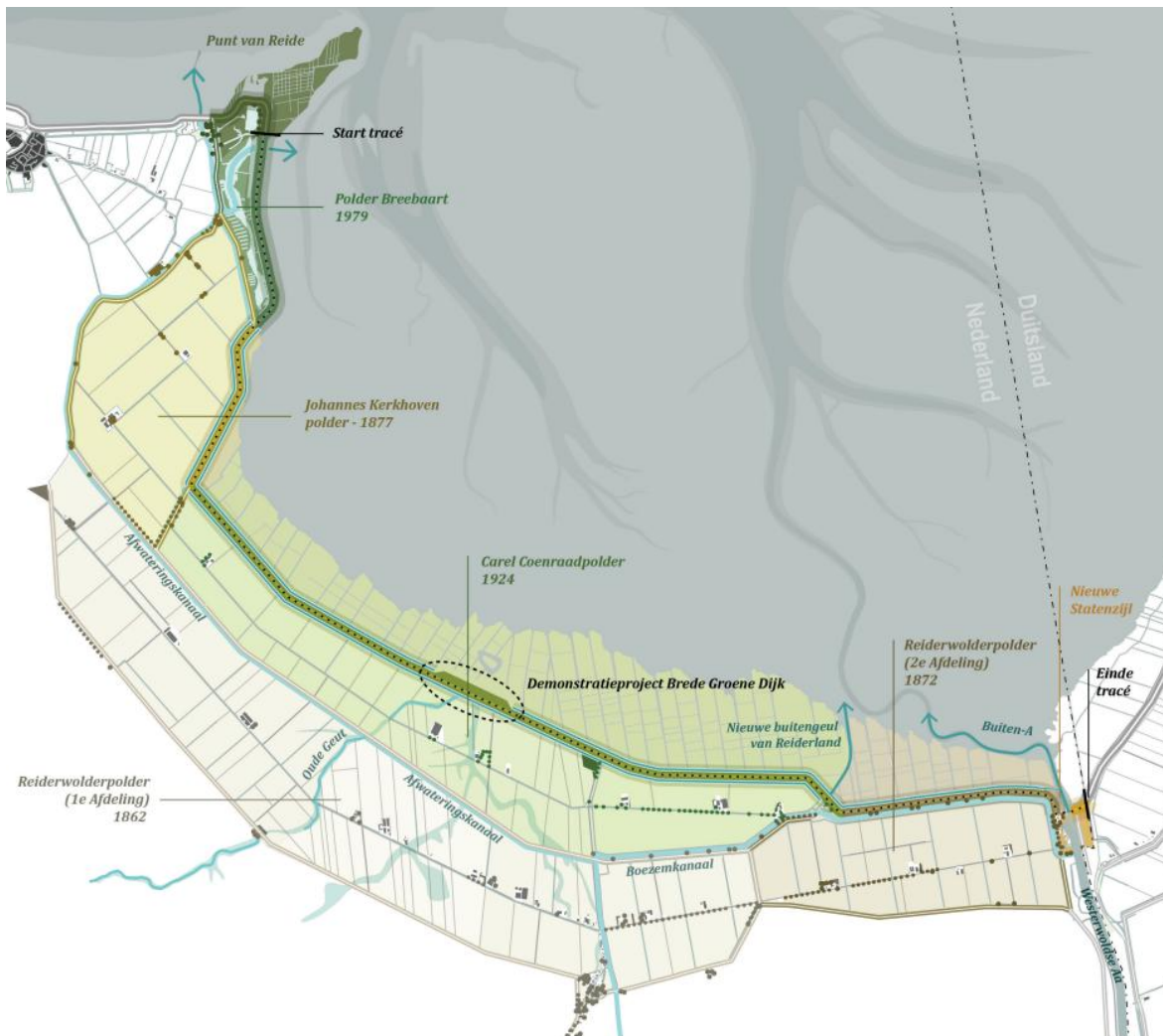

Figuur 2, Overzichtskaart uitvoeringsplanning versterking zeedijk tussen Delfzijl en de Duitse grens, dit is traject 6-7 volgens figuur 1.

Op 1 september 2023 is het (ontwerp) HWBP-programma 2025 - 2036 gepubliceerd. De Dollarddijk is hierin opgenomen. Na de definitieve vaststelling van het HWBP Ontwerpprogramma op 13 november 2023, is het project Versterking Dollarddijk formeel van start gegaan. Het project start na de Opstart met de Verkenning. De Dollarddijk is voor versterking aangemeld bij de programmadirectie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) om in aanmerking te komen voor subsidie.

2.2 Het project Versterking Dollarddijk

De Dollarddijk vormt de grens tussen het binnendijks gelegen grootschalige landbouwgebied van het Oldambt bestaande uit jonge zeekleigronden en het buitendijks gelegen Eems-Dollard-estuarium, onderdeel van Unesco Werelderfgoed-gebied en aangewezen als Natura 2000- en NNN-gebied. Langs dit traject bevinden zich brede kwelders die in het verleden zijn ontstaan door landaanwinningswerken. In het achterland bevinden zich nog slaperdijken en dijkrestanten die herinneren aan de ontstaansgeschiedenis en vroegere inpolderingen.

Figuur 3, Overzichtskartaat Dollarddijk.

De dijk bestaat op hoofdlijnen uit twee deelsecties: Punt van Reide – Kerkhovenpolder en Kerkhovenpolder – Duitsland.

Deelsectie Punt van Reide – Kerkhovenpolder: Dit traject wordt zowel aan de landzijde (Polder Breebaart van het Groninger Landschap) als aan zeezijde (Punt van Reide) begrensd door Natura2000- en NNN-gebied van de Dollard. Het gebied speelt verder een grote rol als rustplek voor zeehonden. Er is een kijkwand op de dijk aanwezig vanwaar de dieren van dichtbij kunnen worden geobserveerd.

Deelsectie Kerkhovenpolder – Duitsland: Deze deelsectie wordt aan de zeezijde begrensd door Natura2000- en Natuurnetwerk Nederland (NNN) gebied van de Dollard. De kwelders zijn in eigendom van particuliere landeigenaren en van het Groninger Landschap. Naast de natuurfunctie heeft de kwelder een belangrijke functie als begrazingsgebied voor vee. Bij hoogwater zoekt het vee, via de hiervoor aangelegde dijkovergangen, een veilig heenkomen aan de binnenzijde van de dijk. De onderhoudsweg aan de binnenzijde wordt ook gebruikt door fietsers (Kiek over Dieck) en door landbouwverkeer.

2.3 Demonstratieproject Brede Groene Dijk en pilot Kleirijperij

Voorafgaand aan project Dollarddijk is in hetzelfde gebied een demonstratieproject en een pilot uitgevoerd. Zowel het demonstratieproject BGD als de pilot Kleirijperij maken deel uit van het Programma Eems-Dollard 2050 (ED2050), waarin overheden, natuur- en milieuorganisaties en bedrijven samenwerken aan versterking van de natuur, economie en leefbaarheid. ED2050 heeft drie doelstellingen, waarvan één het verbeteren van de natuur in het Eems-Dollard-estuarium is. Dit kan worden bereikt door jaarlijks 1 miljoen ton slib (droge stof) uit het Eems-Dollard-systeem te onttrekken. Voor dit vrijgekomen slib moeten nuttige toepassingen gevonden worden. Eén van deze toepassingsmogelijkheden is het gebruik als bouw materiaal ten behoeve van dijkversterkingen. In de pilot Kleirijperij is onderzocht op welke manier Eems-Dollard-slib kan worden omgezet in goede dijkklei. Deze klei is vervolgens gebruikt in het demonstratieproject Brede Groene Dijk [4]. In het demonstratieproject BGD is onderzocht of met lokaal beschikbare klei een veilige dijk kan worden gebouwd. In september 2022 is de eerste 750 meter Brede Groene Dijk (BGD) opgeleverd. Hiervoor zijn de volgende drie kleisoorten gebruikt:

- Klei gemaakt van baggerslib uit de haven van Delfzijl
- Klei gemaakt van slib uit de nabijgelegen natuurland Breebaart
- Steekvaste klei die gewonnen is uit de voorliggende kwelder en die vrijkwam bij het graven van de zogeheten Klutenplas

Parallel aan het BGD-project is het Onderzoek Geschiktheid Deltaklei (OGD) [5] opgestart waarin specifiek onderzoek gedaan is naar de geschiktheid en verwerkbaarheid van de gerijpte klei als dijkbekleding. Naast onderzoeken op locatie zijn ook proeven in de Deltagoot uitgevoerd. Na de aanleg van de BGD is deze ingezaaid met een gras- en kruidenmengsel. De waterveiligheid van de BGD is al aangetoond in de Deltagoot (OGD). De aangelegde dijk wordt zorgvuldig gemonitord. Het laatste jaar van de monitoringsfase loopt parallel aan het eerste jaar van de Verkenning. Op basis van de opgedane kennis bij de BGD en in het OGD-onderzoek zijn de verwachtingen dat de BGD deze monitoringsperiode goed zal doorstaan (de belangrijkste monitoringsinformatie zal in de eerste twee jaar van de monitoring duidelijk worden) en dat de BGD als volwaardig alternatief in de Verkenning voor de versterking van de Dollarddijk kan worden meegenomen. Dit geldt niet alleen voor wat betreft de technische mogelijkheden en haalbaarheid voor het bouwen van een veilige dijk met gebiedseigen materiaal, maar ook ten aanzien van het werken in en langs het Natura2000-gebied. Met de opgebouwde kennis is het nu mogelijk om de effecten en haalbaarheid van de verdere opschaling langs de rest van de Dollarddijk (Punt van Reide - Duitsland) in beeld te brengen. Vooruitlopend op de eindevaluatie van het demonstratieproject BGD in 2025 kunnen daarin de volgende leerpunten ("lessons learned") worden meegenomen:

- Klei die in kleirijperijen is gemaakt van Eems-Dollard-slib kan ondanks een hoger zout- en organische stofgehalte worden toegepast voor het maken van een veilige dijk. Hiervoor dient de dijk "grondgestuurd" te worden ontworpen: het ontwerp van de dijk dient te worden afgestemd op het materiaal dat beschikbaar is.
- Met de kennis uit het demonstratieproject BGD is het nu mogelijk om in modellen dijken te ontwerpen met een flauwer talud dan 1:5.
- Het weer heeft een grote invloed op het rijpingsproces en de verwerking van (gerijpte) klei.
- De kwaliteit van de gras-/kleibekleding wordt mede bepaald door de uitvoeringsmethode.
- Voor draakvlak en het tijdig vergunbaar krijgen van de dijkversterking speelt omgevingsmanagement en een hierop afgestemde governance en projectorganisatie een cruciale rol.

Figuur 4: Brede Groene Dijk met klei van dichtbij in de kleirijperij

2.4 Overige ruimtelijke ontwikkelingen en gebiedsopgaven langs de Dollard

Langs de Dollarddijk spelen een aantal ruimtelijke ontwikkelingen en gebiedsopgaven. Deze zijn hieronder samengevat. In de Trajectaanpak [13] is een uitgebreide beschrijving van de ontwikkelingen te vinden.

Programma Eems-Dollard 2050 (ED2050, Opdrachtgever: Stuurgroep Economie & Ecologie in Balans)

In het programma ED2050 is een aantal bestuurlijke ambities en opgaven voor het gebied samengebracht. Ook de pilot Kleirijperij en de BGD zijn ingebed in dit programma. Het programma kent drie programmadoelen waarlangs wordt gewerkt:

- Vermindering van de vertroebeling van het Eems-Dollard-estuarium, waardoor de natuur in de Eems-Dollard herstelt.
- Versterken natuurlijke leefgebieden, o.a. door de harde overgang tussen zee en land te verzachten.
- Omgaan met klimaatverandering.

IBP-VLOED (trekker Provincie Groningen, namens programma ED2050)

In het project IBP-Vloed zijn de mogelijkheden onderzocht voor het grootschalig toepassen van Eems-Dollard-slib ten behoeve van de ophoging van laaggelegen (landbouw)gronden en de inrichting van kleirijperijen voor versterking van de Dollarddijk. In Q2 van 2024 tekenden we een bestuurlijke intentieverklaring over de opschalingsmogelijkheden van ophoging van landbouwgronden en opschaling van kleirijperijen. De intentieverklaring wordt uitgewerkt in een samenwerkingsovereenkomst (SOK) die door alle betrokken ED2050-partijen zal worden ondertekend.

Pilot Buitendijkse Slibsedimentatie (opdrachtgever RWS Noord-Nederland, betreft een PAGW-project)

Binnen deze pilot onderzoekt Rijkswaterstaat of het mogelijk is om slib op natuurlijke wijze uit het Eems-Dollard-systeem te halen (slibsedimentatie). De mogelijk hieruit ontstane kwelders kunnen een positieve invloed hebben op de Waterveiligheidsopgave.

3 Uitgangspunten participatie

Voorafgaand aan de dijkversterking van de Dollarddijk is demonstratieproject Brede Groene Dijk uitgevoerd. In dit demonstratieproject is intensief samengewerkt met omgevingspartijen, zoals de provincie Groningen, de gemeentes Oldambt en Eemsdelta, Rijkswaterstaat, perceeleigenaren grenzend aan het dijktracé, Het Groninger Landschap, Groningen Seaports, de Natuur en Milieufederatie de werkgroep 'Vergunningen en Procedures' en de 'adviesgroep kwelders'. Het proces in de versterking Dollarddijk is erop gericht om de intensieve samenwerking met deze omgevingspartijen in de versterking van de Dollarddijk te continueren, zodat de plannen die het waterschap opstelt beter worden. Hierbij wordt aansluiting gezocht met de bestaande strategie uit het demonstratieproject Brede Groene Dijk. Dit hoofdstuk omschrijft hoe dit wordt vormgegeven en legt de afspraken rondom participatie vast.

Participatie betekent dat we de stakeholders ruimte bieden om een rol in te nemen in het proces. Daarmee benutten we de gebiedskennis en denkkraft van de omgeving. We hechten waarde aan inbreng vanuit de omgeving op het moment dat we initiatieven ontwikkelen die impact hebben op de fysieke leefomgeving. We willen weten welke belangen er spelen en welke wensen, zorgen en ideeën er zijn. Met als doelstelling tot betere plannen te komen. We onderkennen daarbij dat goede participatie geen garantie is dat iedereen tevreden is met de uitkomst van een participatieproces.

3.1 Visie Hunze en Aa's: participatie volgens een gebiedsgerichte aanpak

Het projectteam werkt met een open en nieuwsgierige houding naar de omgeving. Het waterschap wil graag weten wat er speelt, en verkent hoe het project een positieve bijdrage kan leveren aan (geplande) ontwikkelingen in de omgeving. De doelstelling van Hunze en Aa's is om gebiedsgericht te werken en daarmee tot een beter plan te komen. Er wordt verder gekeken dan enkel de dijkversterking. De dijk is meer dan alleen een waterkering. De dijk wordt onder andere gebruikt om te ondernemen en te recreëren én bevindt zich in een belangrijk natuurgebied.

De kennis en ervaring uit het demonstratieproject Brede Groene Dijk, maar ook geleerde lessen uit andere projecten, vormen de basis van dit communicatie- en participatieplan. Er wordt bijvoorbeeld doorontwikkeld op de participatieaanpak van het HWBP-project Schiermonnikoog en de Dubbele dijk, door ervaringen en tips uit te wisselen.

3.2 Ambitie

Dijkversterkingen vragen om een brede blik, het gaat immers over waterveiligheid en bevindt zich in een gebied waar mensen wonen, werken en recreëren. Ook grenzen aan een dijk vaak landbouw- en natuurgebieden. We organiseren een proces waarbij we kijken naar de waterveiligheid, ecologie, toekomstbestendigheid en een verrijking van het gebied.

In het gebied van de Dollarddijk spelen diverse wensen, initiatieven en zijn diverse projecten en programma's. Het is wenselijk om waar mogelijk opgaven gezamenlijk op te pakken, zodat we 'werk met werk' kunnen maken, kosten kunnen besparen en de overlast op de omgeving en met name op de natuur beperken.

Ons Beleidsplan Communicatie 2022 – 2027 benoemt dat we willen dat onze omgeving een belangrijke rol speelt in de keuzes die we maken en dat we ons participatief willen opstellen. Daarbij wordt voor onze projectcommunicatie aangegeven dat we zijn gericht op het betrekken van onze omgeving op een wijze waarop mensen en organisaties zich gekend kunnen voelen in hun belang.

Tijdens de Verkenning Dollarddijk gaan we samen met onze stakeholders onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de dijk te versterken met mogelijk maatschappelijke meerwaarde voor het gebied. Daarbij kijken we naar opgaven die een ruimtelijke impact hebben in het gebied. Wensen voor aankleding en details komen aan bod in de volgende fase: de Planuitwerking.

Onze ambities in de Verkenning zijn als volgt samengevat:

- De directe omgeving betrekken we actief bij projecten. We werken samen en omgevingsgericht. We maken gebruik van de participatieladder (zie paragraaf 3.4) en er is ruimte voor maatschappelijk initiatief.
- We betrekken de omgeving op een wijze waarop mensen en organisaties zich gekend kunnen voelen in hun belang.
- We komen tot een bestuurlijk gedragen Voorkeursalternatief (VKA).

3.3 Uitgangspunten van de ambitie

De uitgangspunten die bij deze ambitie horen zijn de volgende:

Samenwerking: We doen het samen! Deze grote ingreep in het ruimtelijke domein draagt het waterschap samen met de gebiedspartners, waarbij waterveiligheid uiteraard voorop staat. Iedere partij draagt hierin haar eigen verantwoordelijkheid. Daarnaast zetten we ons in om met de omgeving en andere belanghebbenden en belangstellenden samen te werken.

Waterveiligheid: er moet een veilig dijkontwerp komen dat uitvoerbaar is en voldoet aan de wettelijk eisen.

Duurzaamheid en innovatie: We versterken de Dollarddijk op een duurzame manier. Zo versterken we alleen waar nodig. We gebruiken vrijkomend materiaal zoveel mogelijk opnieuw in het gebied, en we gebruiken zoveel mogelijk materiaal wat beschikbaar komt uit de omgeving. Deze keuzes zorgen voor minder uitstoot en minder overlast. We sluiten aan bij het duurzaam Grond, Weg en Waterbouw (GWW).

Toekomstbestendig: We streven naar een toekomstbestendig dijk. Keuzes die we nu maken, staan een toekomstige dijkversterking niet in de weg.

Gebiedskaders: De lengte van de dijk is bekend, de breedte nog niet. De oplossingen die we zoeken zullen variëren in de hoogte en de breedte, waarbij we rekening houden met het ruimtelijke kwaliteitskader.

3.4 Participatieladder

Eén van de Strategisch Omgevingsmanagement (SOM) uitgangspunten is het bepalen van het participatieniveau van verschillende stakeholders. Hierbij wordt de participatieladder van waterschap Hunze en Aa's gebruikt. Deze geeft aan wat het doel en de afbakening van de participatie is per participatieniveau. Per omgevingspartij en participatie- en communicatiemoment kiezen we een geschikte trede uit deze participatieladder. We kiezen in algemene zin voor participatieniveau informeren. Stakeholders met een direct belang bieden we meer ruimte voor beïnvloeding. Dit is afhankelijk van de fase in het proces en van de rol en betrokkenheid bij de planontwikkeling. Hierdoor kan de trede verschillen tussen omgevingspartijen en de door ons georganiseerde bijeenkomsten. Als voorbeeld: de werkgroep "Vergunningen en Procedures" zit op de trede van coproduceren en het document "Kennisingevingen Voornemen en Participatie" zit op trede raadplegen. In tabel 1 is de participatieladder gespecificeerd naar welke stakeholders gekozen zijn per trede weergegeven. In

hoofdstuk 7.3 Communicatie en participatiekalender is de participatietrede per participatie- en communicatietype en omgevingspartij verder uitgewerkt.

Tabel 1 Participatieladder die door Waterschap Hunze en Aa's wordt gebruikt.

Trede op de ladder	Omschrijving	Afbakening	Stakeholders
(Mee)beslissen	Gezamenlijke verantwoordelijkheid voor koers, plannen en uitvoering. Iedereen heeft een beslissende stem vanuit eigen verantwoordelijkheid.	Veel ruimte voor beïnvloeding	Partijen die meekoppelkansen zelf kunnen financieren/uitvoeren
Coproduceren	Plannen maken en uitvoeren in continue dialoog. Iedereen brengt kennis, kunde en netwerk in. Initiatiefnemer bewaakt publiek belang.	De stakeholder heeft geen (directe) invloed op de besluitvorming.	werkgroep 'Vergunningen en Procedures'
Adviseren	Vertegenwoordiging van betrokken partijen vormt klankbord en geeft advies. Initiatiefnemer maakt keuzes.	De stakeholder neemt geen deel aan het ontwerpproces.	adviesgroep kwelders', Overheidspartijen, belangengroepen, kennisinstellingen (voor zover deze niet in de Adviesgroep Kwelders of Werkgroep Procedure en Vergunningen zitten)
Raadplegen	Meest betrokken partijen delen hun standpunt. Initiatiefnemer maakt keuzes.	De stakeholder komt niet proactief met informatie of een bijdrage.	Betrokken perceeleigenaren, Alle belanghebbenden
Informereren	Initiatiefnemer houdt belanghebbenden op de hoogte van het verloop van het project.	De stakeholder participeert niet actief mee.	Alle belanghebbenden en belangstellenden, en de regio

3.5 Meekoppelkansen en wensen (KES)

Het doel van een dijkversterking is duidelijk, de dijk weer op orde brengen zodat deze aan alle veiligheidseisen voldoet. Bij het doorlopen van het dijkversterkingsproject zijn diverse overleggen met omgevingspartijen, die wensen hebben; deze wensen houden we bij in een KES. Het doel van de klanteisspecificatie (KES) is het gestructureerd en compleet in beeld brengen van de eisen, wensen en meekoppelkansen van de stakeholders. Dit zodat de informatie geborgd is in het ontwerpproces en navolgbaar in het besluitvormingsproces.

Direct bij de start van de Verkenning starten we met het bijhouden van de KES, waarin alle wensen van omgevingspartijen worden opgenomen. Een KES is nooit in één keer compleet, wensen die bij een Verkenning naar voren komen, zijn vaak anders dan wensen in een Planuitwerking. In de Verkenning onderzoeken we verschillende oplossingen om de dijkversterking uit te voeren. Aan het eind kiezen we de beste oplossing, dat noemen we het Voorkeursalternatief. In de Planuitwerking werken we dit Voorkeursalternatief tot in detail uit. Ook kunnen er gedurende het proces andere omgevingspartijen in beeld komen. Bijvoorbeeld doordat aanrijroutes van materieel en materiaal bekend worden voor de uitvoering. De KES wordt gedurende het hele project geactualiseerd.

De KES wordt vastgesteld in Relatics, dit is een online informatiesysteem dat ideaal is om projectinformatie te organiseren. Hoe de KES wordt vastgelegd in Relatics staat beschreven in het document 'Honoringsproces Wensen en Meekoppelkansen in de Dollarddijk'. Op hoofdlijnen is het proces als volgt:

- Elk verslag (bijv. intern overleg, digitaal keukentafelgesprek) eindigt met een samenvatting van specifieke eisen en wensen ten aanzien van de dijkversterking Dollarddijk.
- Deze eisen worden in Relatics vastgelegd en ter validatie voorgelegd aan de gesprekspartner via een standaard Relatics-format.
- Na de verificatie wordt de eis als zodanig vastgelegd in Relatics.
- Aan het einde van de Planuitwerking worden alle KES-eisen inclusief meekoppelkansen bekeken voor de honorering.
- Vervolgens worden deze overgedragen aan het Kernteam dijkversterking Dollarddijk van Hunze en Aa's.

3.6 Randvoorwaarden

KES kan vroegtijdig ingebracht worden wanneer de Kennisgevingen ter inzage worden gelegd. Vervolgens zijn er nog mogelijkheden tijdens de ontwerploops en georganiseerde bijeenkomsten. Bij een grote impact van de koppelkans is het belangrijk dat het al in een vroeg stadium bekend is bij het waterschap. Een KES of meekoppelkans moet voldoen aan een aantal criteria, deze zijn in Tabel 2 kort toegelicht. Hoe we de haalbaarheid van een wens of een meekoppelkans bepalen, is uitgebreid aangegeven in een aparte notitie "Notitie Honoringsproces Wensen en Meekoppelkansen".

Tabel 2 Afwegingscriteria haalbaarheid KES en meekoppelkansen

Criterion	Toelichting KES	Toelichting MKK
Scope	De KES ligt in het plangebied.	De meekoppelkans dient een raakvlak met het project te hebben en er dienen werkzaamheden plaats te vinden op de betreffende locatie.
Planning	De KES past in de planning van de dijkverbetering.	De meekoppelkans leidt niet tot (te ver, of ongewenst) naar achteren of naar voren schuiven van de planning van ons project.
Bestuurlijke en maatschappelijke haalbaarheid	De KES draagt bij aan draagvlak voor de dijkverbetering.	De meekoppelkans wordt gedragen door de omgeving (maatschappelijk) en/of door één of meerdere medeoverheden (bestuurlijk en ambtelijk).
Financiële haalbaarheid	Er is zicht op financiering, bijvoorbeeld vanuit budget van de dijkversterking of door cofinanciering.	Voor het realiseren van een meekoppelkans is aanvullende financiering nodig van de initiatiefnemer van de meekoppelkans. Er is (zicht op) externe financiering van de ruimtelijke ontwikkeling, ambitie of wens als deze wordt meegekoppeld met de werkzaamheden. Ook de kosten voor beheer en onderhoud zijn hierin meegewogen.

Eigenaarschap en benodigde capaciteit intern van het waterschap en derden is aanwezig.

Juridische haalbaarheid	De KES is geborgd door standaard wet- & regelgeving of procedures of een vergunning is mogelijk.	De ruimtelijke ontwikkeling, ambitie of wens is juridisch inpasbaar (vergunbaar). De gemeente waarin de ruimtelijke ontwikkeling, wens of ambitie ligt, wil dit planologisch inpassen.
Uitvoerbaarheid	De KES is technisch maakbaar	De meekoppelkans is technisch uitvoerbaar. Het resultaat is te beheren en te onderhouden én dit is geborgd bij een verantwoordelijke.
Beheer en Onderhoud	De KES past binnen het geplande beheer & onderhoud regime.	Voor de meekoppelkans is duidelijk wat het nodige beheer en onderhoud is, en houdt rekening met de beschikbare capaciteit en materieel. Eventueel worden hiervoor aanvullende afspraken gemaakt met de initiatiefnemer.

4 Uitgangspunten Communicatie

Naast het omgevingsspoor participatie, beschreven in hoofdstuk 3, kent de Dollarddijk ook een tweede spoor: informeren. Deze sporen versterken elkaar en worden ingezet om tot een voorkeursalternatief te komen. Het omgevingsspoor informeren valt onder communicatie en richt zich op de doelgroepen die vanuit de stakeholdersanalyse in de participatieladder in de categorie 'informeren' staan. Zij worden op diverse wijzen geïnformeerd over het project. Deze informatie gaat bijvoorbeeld over: nut en noodzaak van de veiligheidsopgave, het proces, de planning, de impact van de maatregelen en de mogelijkheden om te participeren.

4.1 Kernboodschap

Wij gaan de Dollarddijk versterken om nu en in de toekomst Groningen te beschermen tegen hoogwater vanuit zee. Hiervoor wil waterschap Hunze en Aa's doorgaan op de weg die met het demonstratieproject BGD en de pilot Kleirijperij is ingeslagen. Dit sluit uitstekend aan bij de bestuurlijke doelen en ambities die in het Programma ED2050 zijn vastgesteld betreft natuurherstel en klimaat adaptieve kustzone in het gebied. Die gezamenlijke bestuurlijke doelen en ambities geven invulling aan aspecten als ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid, inpassen van meekoppelkansen en werk-met-werk maken. Vanuit het principe Water en Bodem sturend ziet het waterschap samen met alle gebiedspartners kansen om toe te werken naar een klimaatadaptieve kustzone, om zo de toekomstige problemen op het gebied van zeespiegelstijging, klimaatverandering, bodemdaling, veenoxidatie en het natter en zouter worden van de landbouwgronden, het hoofd te kunnen bieden. Geheel volgens de principes van de nieuwe Omgevingswet wordt hierin de maximale samenhang en samenwerking met derden gezocht.

De Versterking Dollarddijk is een onderdeel van het Landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In dit programma werken waterschappen, Rijkswaterstaat en markt- en kennisinstituten met elkaar samen om Nederland te beschermen tegen overstromingen.

4.2 Communicatiestijl

In de benadering naar de omgeving wordt een bepaalde communicatiestijl aangehouden:

- We zijn duidelijk over het uitgangspunt: er is een veiligheidsopgave, de dijk voldoet niet aan de wettelijke veiligheidseisen (volgens de Omgevingswet) dus de dijk moet worden versterkt volgens deze eisen.
- We lossen een waterveiligheidsprobleem op en zetten in op het behoud van de huidige waarde. Hierbij hebben we oog voor historie en de authenticiteit van de unieke omgeving.
- We spreken over de volgende planning:
  - Voorbereiding start in 2023
  - Opstartfase: 2024
  - Verkenning: 2025-2026
  - Planuitwerking: 2027-2028
  - Realisatie: 2029-2037
  - Gehele Dollarddijk gereed in 2037'.
- We zetten in op koppelingen: 'werk met werk maken', 'duurzaamheid' en 'innovatie'.

4.3 Uitgangspunten en afspraken

Voor eenduidige communicatie rondom project Versterking Dollarddijk, wordt een aantal uitgangspunten vastgesteld.

Inhoud en boodschap

- Project Versterking Dollarddijk en pilotproject Brede Groene Dijk zijn twee verschillende projecten. We gaan er voor het project Dollarddijk niet automatisch van uit dat iedereen op de hoogte is van het pilotproject Brede Groene Dijk. In de communicatieboodschap benoemen we daarom altijd de aanleiding van het project, het moment in het proces waar we staan en de link met het pilotproject Brede Groene Dijk.
- We communiceren altijd de scope, de planning en het proces van het project.
- We communiceren dat de versterking toekomstgericht is. Het is nu veilig en we versterken de dijk om te zorgen dat dit in de toekomst zo blijft.
- We communiceren altijd. Niet communiceren is geen optie, communiceren over het proces is ook communiceren en nee communiceren is ook een antwoord.
- We zeggen wat we doen en doen wat we zeggen.
- We zetten ons in om zaken in één keer goed te doen.

Houding en gedrag vanuit het project

- We zijn open en transparant.
- We houden rekening met anderen, zijn sensitief en eerlijk.
- We zijn benaderbaar en bereikbaar voor de verschillende partijen in de omgeving.
- We werken risico-gestuurd, vanuit een focus op issues en belangen. Dit betekent dat we op voorhand inspelen op kritieke locaties en actoren.
- We zijn belangstellend naar de omgeving, we willen weten wat er speelt.
- We komen gemaakte afspraken na.
- We reageren zo snel mogelijk.

Samenwerking met externen

- We zoeken proactief samenwerking met derden en collega-overheden om te komen tot een integrale (gebieds)oplossing.
- We tonen ons vakmanschap én zoeken bewust de samenwerking met het gebied. We zijn bewust van onze tekortkomingen, wij weten niet alles, en zijn daarom op zoek naar lokale gebiedskennis en benutten deze ook.
- We werken gebiedsgericht en houden rekening met mogelijke meerwaarden voor het HWBP-project (meekoppelkansen). Veiligheid staat voorop en we gaan hierbij innovaties niet uit de weg.
- We geven externen altijd een schriftelijke terugkoppeling over wat we met hun ingebrachte wensen en ideeën hebben gedaan.
- We zetten de planning van de veiligheidsopgave voorop.

Interne samenwerking (Projectteam met interne adviseurs en bestuurders)

- We informeren ons bestuur regelmatig over de projectontwikkelingen en de reactie van de omgeving hierin.
- We stemmen met het bestuur af wat de participatiemomenten zijn.
- We zorgen ervoor dat we geen loze beloftes doen van het Waterschap richting de omgeving; we zorgen dat we mandaat hebben voor hetgeen we toezeggen.

Interne samenwerking (Waterschap met ingenieursbureau)

- We werken als team professioneel en doelgericht samen. Op die manier leren we van elkaar.
- We treden als één team naar buiten.
- De projectmanager en omgevingsmanager van Hunze en Aa's zijn het gezicht naar buiten.
- Hunze en Aa's borgt omgevingsmanagement rondom de meekoppelkansen.

Communicatie en -middelen (voor een verdere uitwerking, zie hoofdstuk 7)

- We zijn laagdrempelig, sluiten aan bij de doelgroep, spreken de taal van de doelgroep.
- We zetten tijdens de Verkenning diverse communicatiemiddelen in die passen bij de verschillende doelgroepen in de omgeving.
- We werken binnen de huisstijl van het waterschap. Het logo van het ingenieursbureau wordt in principe niet getoond, tenzij hier voorafgaand overleg over is geweest.

5 Mijlpalen tijdens de Verkenning

Omgevingspartijen kunnen op verschillende momenten participeren. Tijdens de Verkenning is een aantal participatiemomenten benoemd, deze zijn veelal gekoppeld aan de op te stellen producten in de Verkenning. Elk participatiemoment kent zijn eigen insteek. In dit hoofdstuk zijn de mijlpaalproducten in de Verkenning verder uitgewerkt. Voor elk van de mijlpaalproducten is aangegeven op welke manier de participatie is geborgd.

Na het afronden van het mijlpaalproduct vindt een terugkoppeling van de gemaakte keuzes met onderbouwing plaats. Hoe verder het proces vordert hoe kleiner de ruimte wordt om nieuwe ideeën mee te nemen, omdat er gaandeweg het proces keuzes worden gemaakt. Hoe eerder men een idee inbrengt, hoe groter de mogelijkheden om dit idee mee te nemen.

5.1 Kennisgevingen Voornemen en Participatie

In de Opstart hebben we in het kader van de nieuwe Omgevingswet, ten behoeve van de procedure voor een projectbesluit, de Kennisgevingen Voornemen en Participatie opgesteld.

De Verkenning start formeel met de vaststelling en publicatie van het Startdocument (Kennisgevingen Voornemen en Participatie). Tijdens de reactieperiode van het startdocument vindt de startbijeenkomst met de omgeving plaats. In deze bijeenkomst leggen we uit waarom de dijk moet worden versterkt, op welke wijze we de stakeholders betrekken, input borgen en op welke wijze de afweging tot het VKA plaatsvindt.

Na de startbijeenkomst gaan we in kleinere groepen in gesprek met de omgeving over de opgave, het in beeld brengen van waarden, oplossingen, en (meekoppel)kansen met de dijkversterking. Deze gesprekken dragen bij aan het nut en noodzaak van de dijkversterking, en aan de kwaliteit en acceptatie van de kansrijke oplossingen. Wat we ophalen in deze gesprekken nemen we mee in het opstellen van de Nota Bouwstenen en Kansrijke Oplossingen.

Participatiemomenten:	• Ter inzagelegging Kennisgevingen Voornemen en Participatie. • Startbijeenkomst.
Planning:	• Eerste kwartaal 2025.

5.2 Nota Bouwstenen en Kansrijke Oplossingen

Om te bepalen welke maatregelen geschikt zijn om de dijk te versterken, is het noodzakelijk de faalmechanismen van de dijk te kennen. Per faalmechanisme zijn verschillende maatregelen mogelijk om dit te verbeteren. Zo'n maatregel noemen we "bouwsteen". Een aantal bouwstenen samen is een oplossing voor het waterveiligheidsprobleem. Hierbij wordt input gevraagd vanuit het gebied door omgevingspartijen te laten meedenken via bijvoorbeeld de startbijeenkomst. Dit is een moment voor de omgeving om wensen en initiatieven (meekoppelkansen) in te brengen. Daarnaast worden omgevingspartijen met eigen opgaven en vertegenwoordigers van belangenorganisaties of direct betrokkenen gevraagd om mee te doen tijdens bijvoorbeeld ontwerpatelier. Denk hierbij aan werkgroep 'Vergunningen en Procedures' en 'adviesgroep kwelders'.

Mogelijk hebben we tijdens het opstellen van de nota nog een bijeenkomst met één of meerdere van de groepen waar we bij de startbijeenkomst mee hebben gesproken. Deze gesprekken hebben als doel om de omgevingspartij bij te praten over het proces, en kennis op te halen vanuit de omgevingspartij, waarmee we een beter plan kunnen maken. Nadat het document is vastgesteld, delen we deze met de omgevingspartijen.

- Participatiemomenten: • Tijdens het opstellen van dit product in ontwerploop 1.
Planning: • Tweede kwartaal 2025.

5.3 Notitie Reikwijdte en Detailniveau

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) vormt de start van de mer-procedure en beschrijft de kansrijke oplossingen die wij verder onderzoeken, de aanpak van het vervolgproces en het beoordelingskader voor het ontwerpproces.

Na afronding van het product wordt de NRD, na goedkeuring door het DB, ter inzage gelegd. Gedurende de ter inzagelegging van de NRD organiseren we een dijkbijeenkomst waarin we de kansrijke alternatieven presenteren en de NRD toelichten.

- Participatiemomenten: • Na bestuurlijk besluit: ter inzagelegging.
• Tijdens de ter inzagelegging: dijkbijeenkomst NRD.
Planning: • Tweede/ derde kwartaal 2025.

5.4 Nota Kansrijke Alternatieven

In de Nota Kansrijke Alternatieven bepalen we de kansrijke alternatieven voor de dijkversterking en de meekoppelkansen. In de kansrijke alternatieven gaat het om het verbeteren van de Primaire kering. Na afronding van de nota Kansrijke Alternatieven zijn onderzoeken uitgevoerd die hebben geleid tot nieuwe of geactualiseerde kennis. Te denken valt bijvoorbeeld aan een aanscherping van de veiligheidsopgave, beter zicht op de omgevingsopgave en de potentiële meekoppelkansen. In de Nota Voorkeursalternatief wordt uitgegaan van deze nieuwe inzichten.

De ontwerpen bespreken we met de stakeholders. Uit deze gesprekken blijkt of en waar er nog aanpassingen moeten komen in het ruimtelijk ontwerp van de kansrijke alternatieven. Deze aanpassingen leiden tot een geoptimaliseerd en ingepast ontwerp. Dit is het startpunt van de tweede ontwerploop. De optimalisaties en aanpassingen rekenen we opnieuw door en we werken deze uit op tekeningen. Daarna beoordelen we de effecten opnieuw. Hierbij wordt ook de input van de omgevingspartijen meegenomen. Het resultaat van deze ontwerploop 2 is dat we de ingepaste kansrijke alternatieven inclusief ruimtebeslag en bijbehorende effecten en kosten in beeld hebben gebracht.

Nadat de Nota Kansrijke Alternatieven is goedgekeurd door het DB van het waterschap delen we deze met de omgevingspartijen.

- Participatiemomenten: • Tijdens het opstellen van dit product Ontwerpatelier OL 2.
Planning: • Derde/ vierde kwartaal 2025.

5.5 Nota Voorkeursalternatief inclusief project-mer deel 1

Het vervolgproces richt zich erop om van kansrijke alternatieven naar een voorkeursalternatief te komen, hiervoor maken we gebruik van een afwegingsproces inclusief een project-mer deel 1. Na afronding van de Nota Kansrijke Alternatieven zijn onderzoeken uitgevoerd die hebben geleid tot nieuwe of geactualiseerde kennis. Te denken valt bijvoorbeeld aan een aanscherping van de veiligheidsopgave, beter zicht op de omgevingsopgave en de potentiële meekoppelkansen. In de Nota Voorkeursalternatief (Nota VKA) wordt uitgegaan van deze nieuwe inzichten.

Op basis van de beslisinformatie uit het project-mer deel 1, het ontwerp en de kostenramingen selecteren we het concept-VKA. Het concept-VKA bestaat uit een aaneenrijging van het best beoordeelde kansrijke alternatief per deeltraject (zie RKK-doorkruising van vijf werelden). In de

gesprekken met de omgeving hebben we dan al getoetst op de mate van acceptatie van de verschillende kansrijke alternatieven. Dit vormt belangrijke informatie ten behoeve van het concept-VKA waarover het DB wordt geadviseerd door het Kernteam. Het voorkeursalternatief wordt beschreven en onderbouwd in de Nota VKA. Voor het beoordelen van de vergunbaarheid en uitvoerbaarheid wordt in de Nota VKA ook de maakbaarheid van het concept VKA beschouwd. Ook wordt de verwachte haalbaarheid van de maatregelen t.b.v. de mitigatie en compensatie op hoofdlijnen uitgewerkt. Belangrijke bijlagen zijn de: ontwerpnotitie, kostennota, project-mer deel 1 en een visualisatie van het ruimtelijk ontwerp van het VKA in het landschapsplan.

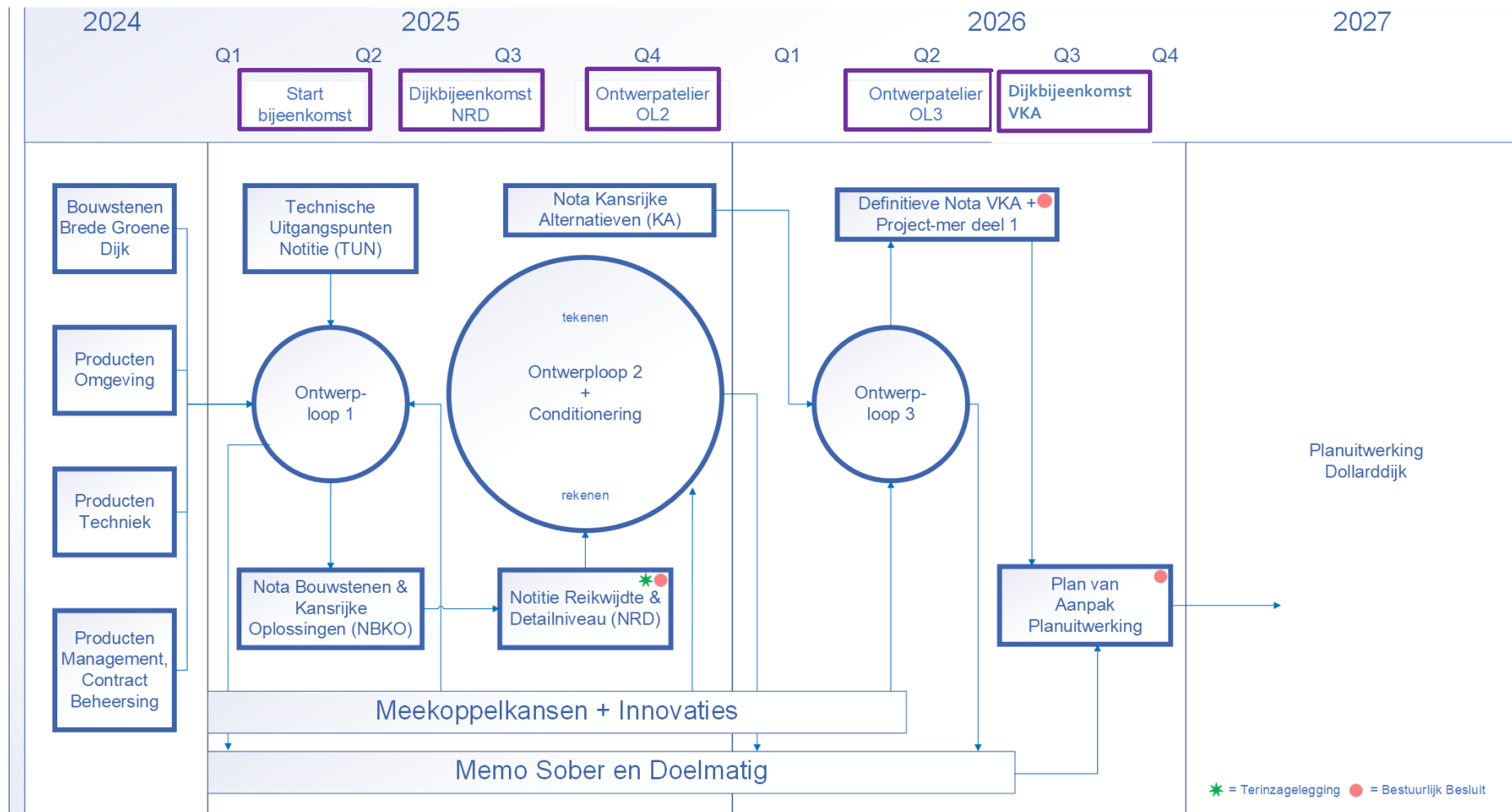
Het definitieve ruimtebeslag van het VKA mag in een latere projectfase in principe niet groter worden, alleen kleiner. Het tijdelijk ruimtebeslag rekenen we hier niet toe.

Het doel deze stap is het onderbouwen en bestuurlijk vaststellen van het Voorkeursalternatief (VKA). Deze stap is een bestuurlijke mijlpaal in de Verkenning. Het VKA wordt niet ter inzage gelegd. Het VKA wordt wel gedeeld met de omgevingspartijen en in een dijkbijeenkomst verder toegelicht.

- Participatiemomenten:
- Gesprekken met eigenaren van percelen die binnen het ruimtebeslag vallen.
  - Tijdens het opstellen van dit product: Ontwerpatelier OL 3.
  - Na bestuurlijk besluit: dijkbijeenkomst VKA
- Planning:
- Gesprekken continu
  - Ontwerpatelier OL 3 3: eerste/ tweede kwartaal 2026, vaststellen eind tweede kwartaal 2026
  - Dijkbijeenkomst: derde kwartaal 2026

5.6 Proces in beeld

In onderstaand procesoverzicht zijn de participatiemomenten weergegeven. De ter inzagelegging is met een groene asterisk in het procesoverzicht opgenomen.

6 Organisatie en besluitvorming

In het procesoverzicht is een aantal bestuurlijke besluitvormingsmomenten opgenomen (H5.6, weergegeven met een rood bolletje). In onderstaande tabel is opgenomen wie welk besluit neemt.

Product	Welk besluit?	Wie neemt het besluit
Participatie		
Kennisgevingen Voornemen en Participatie	Vaststellen en Goedkeuren voor publicatie	Waterschap (DB)
Vervolg: Publicatie Kennisgevingen Voornemen en Participatie.		
Reactienota zienswijzen Kennisgevingen en Participatie	Vaststellen en vrijgave voor verwerken in nota kansrijke alternatieven.	Waterschap (DB)
Producten Verkenning		
Nota bouwstenen en kansrijke oplossingen	Vaststellen en vrijgave	Kernteam Dollarddijk
Notitie reikwijdte en detailniveau (NRD)	Vaststellen en vrijgave voor publicatie	Waterschap (DB)
Vervolg: Publicatie NRD		
Reactienota zienswijzen NRD	Vaststellen en vrijgave voor verwerking in nota kansrijke alternatieven	Waterschap (DB)
Nota kansrijke alternatieven	Vaststellen en vrijgave	Kernteam Dollarddijk
Selectie concept VKA (zeef 2)		Kernteam Dollarddijk
Definitieve nota VKA Inclusief project-mer deel 1	Vrijgave voor publicatie	Waterschap (DB)
Subsidieaanvraag		
Plan van Aanpak Subsidieaanvraag voor planuitwerking	Vaststellen Plan van aanpak onder voorbehoud van subsidieverlening.	Waterschap (DB)
Plan van Aanpak Subsidieaanvraag voor planuitwerking	Financiën: vaststellen	Waterschap (AB)
Plan van Aanpak Subsidieaanvraag voor planuitwerking		HWBP
Go/No Go momenten		
Besluit Go/No go meekoppelkansen	Welke meekoppelkansen worden meegenomen in het VKA.	Kernteam Dollarddijk
Intentieovereenkomst kleirijperij	Aangaan van intentieovereenkomst met derden	Waterschap (DB)

7 Participatie- en communicatiestrategie

In de vorige hoofdstukken zijn de uitgangspunten voor communicatie en participatie toegelicht. In dit hoofdstuk wordt de strategie verder uitgewerkt per onderwerp: stakeholder, mijlpalen, middelen en communicatie- en participatiemomenten:

- Wie zijn de stakeholders (paragraaf 7.1)
- Welke middelen gebruiken we per participatiemoment (paragraaf 7.2)
- Als laatste is een overzicht opgesteld waar de informatie uit dit hoofdstuk samen met de participatiemomenten uit hoofdstuk 5 in een overzicht zijn opgenomen (paragraaf 7.3).

7.1 Stakeholders

Een groot aantal stakeholders wordt gezien als relevant voor het project Versterking Dollarddijk. In de tabel in Bijlage 1 – Stakeholdersoverzicht is een compleet overzicht opgenomen, afkomstig van de omgevingsanalyse. In onderstaande tabel is een aantal direct betrokken belanghebbenden benoemd. Hierbij is de rol en het belang van de stakeholder benoemd. In de laatste kolom is aangegeven welke afspraken met deze stakeholders zijn gemaakt voor afstemming.

Stakeholder	Rol	Belang	Afstemmomente
Initiatiefnemer Waterschap Hunze en Aa's	Beheerder primaire waterkering	Voldoen aan veiligheidsnormen voor primaire keringen, uitvoeren dagelijks beheer	Informeel: voortgang bespreken Formeel: Besluitvorming
Financiers (HWBP)	Financiering van dijkversterkingsprojecten. Bijdrage in kennisontwikkeling en -overdracht	Stabiele financiële planning. Efficiënte, duurzame uitvoering van dijkversterkingen	Informeel: voortgang bespreken Formeel: Besluitvorming
Bevoegd Gezagen: Provincie Groningen, RWS en gemeenten	Bevoegd gezag voor Wet natuurbeheer, ontgrondingen en omgevingswet	Instandhouding natuurwaarden binnendijks en kwelders buitendijks (N2000, NNN) Goede staat van leefomgeving en voorzieningen	Informeel: voortgang bespreken Formeel: Besluitvorming
Stichting Het Groninger Landschap	Natuurbeheerder, eigenaar oostelijke kwelders en polder Breebaart. Aanspreekpunt voor Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN)	Instandhouding natuurwaarden, landschap en cultuurhistorie	Informeel: voortgang bespreken Formeel: eigenaar aanliggende percelen
Particuliere grondeigenaren binnendijks	Eigenaren en/of verpachters van landbouwgrond waarop akkerbouw wordt bedreven.	Behoud van inkomsten uit eigendom van gronden.	Informeel: voortgang bespreken Formeel: eigenaar aanliggende percelen
Individuele bewoners en gebruikers	Bewoner en/of gebruiker van de polders en de weg langs de dijk	Leefbaarheid woongebied en omgeving, bruikbaarheid en beleving van dijk en kwelders	Informeel: voortgang bespreken Formeel: mogelijkheid tot indienen zienswijze

7.2 Communicatiemiddelen

In dit project wordt op verschillende manieren gecommuniceerd met stakeholders. Hieronder zijn de belangrijkste opgenomen.

- Projectwebsite Hunze en Aa's, voor alle belanghebbenden en belangstellenden.
- Digitaal publiceren van documenten, voor alle belanghebbenden en belangstellenden.
- Informeren over onderzoeken, voor alle belanghebbenden.
- Informatiebijeenkomst, voor alle belanghebbenden en belangstellenden.
- Diverse media/persberichten, voor alle belanghebbenden en belangstellenden.
- KES-gesprekken en overleg, individuele gesprekken.
- Individuele gesprekken of gesprekken met een groep, in overleg met belanghebbenden.

7.3 Communicatie en participatiekalender

De communicatie en participatie omschrijft in algemene zin welke communicatiemiddelen worden ingezet in dit project. Per doelgroep wordt op maat gekeken naar de beste communicatiestrategie. Naargelang het project vordert, ontstaat meer duidelijkheid over de uitvoering van het project en de impact daarvan op de omgeving. Bijvoorbeeld wanneer meer zicht is op het VKA en wanneer de mijlpalen voor de meekoppelkansen behaald zijn. Te zijner tijd wordt in meer detail passende communicatie en participatie ingericht.

Op hoofdlijnen wordt onderstaande communicatie en participatiekalender gebruikt.

Moment of mijlpaal	Activiteit/ middel	Doel	Doelgroep	Participatietrede	Planning
Kennisgevingen participatie en communicatie	Ter inzagelegging kennisgevingen voornemen en participatie (digitaal)	Aankondigen van het project (digitaal).	Alle belanghebbenden en belangstellenden	Informeren	Vierde kwartaal 2024/ Eerste kwartaal 2025
	Startbijeenkomst	Toelichten van het project (fysieke bijeenkomst).	Alle belanghebbenden en belangstellenden	Informeren	Eerste kwartaal 2025
Nota bouwstenen en kansrijke oplossingen	Ontwerpatelier OL1	Kennis van de omgeving benutten in het project.	Direct betrokkenen	Coproduceren	Tweede kwartaal 2025
Notitie Reikwijdte en Detailniveau	Ter inzagelegging (digitaal)	Bekendmaken van de kaders van het project (digitaal).	Alle belanghebbenden en belangstellenden	Informeren	Tweede/ derde kwartaal 2025
	Dijkbijeenkomst NRD	Toelichten van de kaders van het project (fysieke bijeenkomst) en ophalen van relevante informatie.	Alle belanghebbenden en belangstellenden	Raadgeven	
Nota kansrijke alternatieven	Ontwerpatelier OL2	Kennis van de omgeving en experts benutten bij het ontwerpen.	Direct betrokkenen, werkgroep "Vergunningen en Procedures" en "adviesgroep kwelders"	Coproduceren	Derde/ vierde kwartaal 2025
Nota Voorkeursalternatief inclusief project-mer deel 1	Gesprekken met grondeigenaren	Kenbaar maken van de wensen ten aanzien van mogelijke grondverwerving.	Eigenaren van percelen die binnen het ruimtebeslag vallen.	Raadplegen	Eerste/ tweede kwartaal 2026
	Ontwerpatelier OL 3.	Kennis van de omgeving en experts benutten bij het ontwerpen.	Direct betrokkenen, werkgroep "Vergunningen en Procedures" en "adviesgroep kwelders"	Coproduceren	Eerste/ tweede kwartaal 2026
	Dijkbijeenkomst VKA	Toelichten van het gekozen Voorkeursalternatief (fysieke bijeenkomst).	Alle belanghebbenden en belangstellenden	Informeren	Eind tweede kwartaal 2026
Gedurende de verkenning	Digitale nieuwsbrief, sociale media	Informeren van volgers via sociale media, laagdrempelig	Alle belanghebbenden en belangstellenden	informeren	Bij mijlpalen
Gedurende de verkenning	Projectwebsite Hunze en Aa's				
	Wijziging in het project, zoals planning onderzoeken, een aankondigingen (zoals informatiebijeenkomst)	Overzichtspagina van de huidige status van het project, plus belangrijkste mijlpalen en informatie	Alle belanghebbenden en belangstellenden	informeren	Continu
Gedurende de verkenning	KES-gesprekken en overleggen	Inpassing dijkontwerp; Uitwerken meekoppelkansen	Alle belanghebbenden	Raadplegen	Doorlopend georganiseerd met diverse stakeholders, afhankelijk van moment in de verkenning.
Voorafgaand aan uitvoeren (veld)onderzoeken	Via brief en/of email.	Aankondigen van uit te voeren onderzoek	Aanwonenden Perceleeigenaren	Informeren	Indien van toepassing
Gedurende de verkenning	Diverse media/persberichten	Informeren van volgers via sociale media, laagdrempelig	Alle belanghebbenden en belangstellenden	informeren	Bij mijlpalen

Bijlage 1 – Stakeholdersoverzicht

Stakeholder	Rol
Het Groninger Landschap	Natuurbeheerder, eigenaar oostelijke kwelders en polder Breebaart. Aanspreekpunt voor Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN)
Gemeente Oldambt	Bevoegd gezag RO en milieu (landzijde), verantwoordelijk voor openbare voorzieningen en wegen
Gemeente Eemsdelta	Bevoegd gezag RO en milieu (landzijde), verantwoordelijk voor openbare voorzieningen en wegen
Provincie Groningen	Trekker van gebiedsprocessen als ED2050, Eemszijlen en Vloed. Verantwoordelijk voor ruimtelijke kwaliteit, economie, infrastructuur
Stuurgroep Ecologie en Economie in balans	Samenwerkingsverband bedrijfsleven, natuur- en milieuorganisaties, landbouw, overheden
Programma Eems-Dollard 2050 ¹	Vorbereiden en stimuleren van uitvoering van maatregelen, gericht op verbetering van de Eems-Dollard
Provincie Groningen (bevoegd gezag)	Bevoegd gezag voor Wet natuurbeheer, ontgrondingen
Waterschap Hunze en Aa's	Beheerder primaire waterkering
Bestuur van waterschap Hunze en Aa's	Verantwoordelijk voor financiering en uitvoering dijkversterking
Individuele bewoners en gebruikers	Bewoner en/of gebruiker van de polders en de weg langs de dijk
Rijkswaterstaat Noord-Nederland	Waterbeheerder buitendijks. Bevoegd gezag KRW, lozingen, waterbodem en ontgrondingen
Expertise Netwerk Waterveiligheid	Adviseren van overheden met een verantwoordelijkheid voor waterveiligheid
Subcommissie G Permanente Nederlands-Duitse Grenswaterencommissie	Afstemmingsoverleg voor waterbeheerkwesties in de grensregio. Cie. G is voor het Eems-Dollardgebied
Duitse waterschappen en waterbeheerders	Waterbeheer en dijkveiligheid aan Duitse zijde van de grens
Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)	Financiering van dijkversterkings-projecten. Bijdrage in kennisontwikkeling en -overdracht
Adviesteam Dijkontwerp	Geven van onafhankelijk, integraal, multidisciplinair en specialistisch advies aan projecten en HWBP
Ministerie Infrastructuur en Waterstaat (I&W)	Nationaal beleidsmaker, verantwoordelijk voor nationale programma's als MIRT, KRW en PAGW

¹ Het programma Eems-Dollard 2050 valt onder de Stuurgroep Ecologie en Economie in balans, waarin meerdere partijen zitting hebben die ook separaat in dit overzicht zijn genoemd. Het vormt daardoor een ideale basis voor samenwerking voor de regionale opgaven.

Stakeholder	Rol
Ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)	Nationaal beleidsmaker, verantwoordelijk voor nationale programma's als PAGW, NPLG
Groningen Seaports (GSP)	Havenautoriteit Eemshaven en Delfzijl. Nautisch beheer, waaronder baggeren havens
Coalitie Wadden Natuurlijk (CWN)	Belangenbehartiging natuurbelang Waddenzee voor 8 organisaties
LTO-Noord	Belangenbehartiging van aangesloten agrarische bedrijven
Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen (ANOG)	Vereniging van 350 boeren die werken aan biodiversiteit. Belangenbehartiging en projectleiding
Particuliere grondeigenaren binnendijks	Eigenaren en/of verpachters van landbouwgrond waarop akkerbouw wordt bedreven.
Particuliere grondeigenaren kwelders	Eigenaren en/of verpachters van kwelders waarop agrarisch natuurbeheer wordt uitgevoerd
Natuur en Milieufederatie Groningen	Belangenbehartiging van en samenwerking tussen ca. 50 aangesloten organisaties
Sovon	Objectief verzamelen van gegevens over wilde vogels
Vogelbescherming Nederland	Belangenbehartiging van wilde vogels
Kennisinstellingen	Verzamelen van informatie en delen van kennis over relevante aspecten zoals natuurontwikkeling, kleirijping, dijkveiligheid, circulariteit, duurzaamheid
Aannemers	Uitvoeren van dijkversterkingsprojecten, inzet van mensen en materieel
Adviesbureaus	Begeleiden van processen voor dijkversterkingsprojecten, inzet capaciteit en kennis
Experts en deskundigen	Geven van adviezen voor het dijkversterkingsproject
Hulpdiensten	Verlenen van hulp bij ongevallen of gevaarlijke situaties